

HANDELINGEN

VAN HET

Nederlandsch

Tandheelkundig Genootschap.

4de Serie. — 11de Aflevering.

NEGEN EN ZESTIGSTE VERGADERING (24ste Jaarvergadering)
van het Nederlandsch Tandheelkundig Genoot-
schap, gehouden te Utrecht op Woensdag 9 Maart
1904, in het Tandheelkundig Instituut.

Reeds ten 9 ure 's morgens zijn vele leden in het Instituut tegenwoordig ter bijwoning van demonstraties.

De Heer C. C. K ä i s e r deelt een geval mede van een patiënte van 24 jaar, bij wie hij, omdat zij het beslist verlangde, een scheefstaanden tand I. I. s. d. verwijderen moest. Patiënte was 6 jaar geleden op dien tand gevallen en deze was daarna scheef gaan staan. Na extractie bleek, dat kroon en wortel abnormaal tegenover elkaar geplaatst waren. Bij nadere beschouwing kon de volgende verklaring voor deze abnormaliteit gelden: dat bij den val eene intra-alveolaire fractuur van den radix plaats-vond, die wederom genas zonder eenig bezwaar voor de patiënte.

De Heer P e s t m a n K o n i n g wijst er op, hoe men gemakkelijk kleine reparaties aan prothesen kan maken door middel van de combinatie van cement-amalgaam — amalgaam volgens coll. W i t t h a u s.

Dr. T h. D e n t z vertoont een patiënt met eene uitgebreide Leontiasis ossea van de kaak. Aan de buccale alveolair-randen zijn de been-nieuwvormingen het dikst.

De Heer H a m e r vertoont eenige modellen van eversie van snijtanden vóór en nà de behandeling. Ter correctie van deze gevallen werd gebruik gemaakt van het z.g. Tal-

botsche veertje, een plat reepje Berlijnsch Zilver dat zóódanig om den naar voren gericht tand en zijne naaste bureu wordt gebogen, dat het de aangrenzende tanden zijwaarts en den abnormaal geplaatsten tand naar achteren drukt. Om het uitvallen en doorslikken van het veertje te voorkomen, maakt men in de uiteinden een gaatje, waardoor het met eene zijden ligatuur aan een tand kan bevestigd worden. De modellen bewijzen dat men zelfs op 30-jarigen leeftijd, op deze manier, bij sterk gedrongen stand der tanden, gemakkelijk ruimte maakt en den naar voren staanden kleinen snijtand in korten tijd op zijne plaats kan brengen.

Spreker vertoont verder stalen veertjes van piano-draad, die (eveneens naar Talbot) in het midden spiraal-vormig gebogen zijn en in combinatie met caoutchouc-plaatjes worden gebruikt. Ze worden niet mee ge vulcaniseerd, maar bevestigd in gaatjes, die men in het plaatje boort.

Verder demonstreert de Heer H a m e r het fixeeren van losstaande tanden. Een zijden draad wordt S-vormig om de tanden geslingerd, afgeknipt en weer verwijderd. Deze dient tot maat voor een smallen, platten gouddraad die nu voorzichtig en losjes tusschen en om de tanden wordt gelegd. De uiteinden worden in elkaar gedraaid of, beter nog, met tin gesoldeerd. Op ééne of meerdere plaatsen wordt nu eene sonde tusschen ligatuur en tand gestoken en zoodanig aangetrokken dat de tanden vast staan; terwijl de sonde onder den gouddraad ligt, wordt deze met eene platte tang geknepen, daarna de sonde weggenomen en het oogje vervolgens plat gedrukt en omgebogen,

De Heer C o e b e r g h vertoont een patiënt, bij wien transplantatie van een caninus is toegepast. Dit geval is nu 5 jaar oud (Hand. N. T. G. 3de Serie pag. 186). Sporen van resorptie zijn speciaal aan de labiale wortelzijde goed te bespeuren.

Ook vertoont hij eene metaal-draaibank met toebehooren, geheel ingericht voor klein werk en dus geschikt om technische hulpmiddelen in onze praxis zelf te vervaardigen, speciaal voor regulatie-apparaten, n.l. moertjes, buisjes zonder naad, enz. enz.

De Heer Frank demonstreert het vervaardigen van naadlooze metaal-kronen (Seamless-crowns) met „Sharp's” toestel.

In eene onmogelijk te refereeren zig-zag-discussie wordt heel veel gezegd over kronen in 't algemeen en voor- en nadeelen van metaal-kronen met en zonder naad. Ieder spreker verdedigt zijne eigen methode.

De Heer M. de Boer liet het duidelijkst uitkomen, dat eene naadlooze metaal-kroon nooit zoo nauwkeurig kan passen als eene metaal-kroon met naad d. i. vervaardigd uit een band met deksel, mits de methode goed is. Hij beveelt de methode-Goslee aan. (Goslee's Princ. and pract. of crowning teeth).

Ten half twaalf opent de Voorzitter Dr. van der Hoeven de vergadering.

Aanwezig: zijn de navolgende leden: de H.H. L. Frank, Dr. v. d. Hoeven, M. de Boer, Reinders, Dr. Becht, Dr. Th. Dentz, A. Herckenrath, Witthaus, A. A. H. Hamer, J. Stark Gz., Pestman Koning, Sandberg, J. H. Sanders, Käijser, Bor en van Rijswijk de Jong; na de pauze komt de Heer John E. Grevers ter vergadering.

De Voorzitter, Dr. v. d. Hoeven, houdt de volgende openingsrede:

Mijne Heeren!

Nu ik voor het tweede jaar geroepen ben om Uwe vergaderingen te leiden, zij het mij vergund U, ook uit naam van de overige bestuursleden, dank te zeggen voor

Uwe medewerking, waardoor gij ons het vervullen onzer taak hebt mogelijk gemaakt en vergemakkelijkt, en voor Uwe welwillendheid, dat gij mij ook dit jaar de leiding Uwer vergaderingen hebt willen toevertrouwen. Gesteund door mijne medebestuurders, hopen wij ook dit jaar te doen wat in ons vermogen is om het Genootschap te doen beantwoorden aan het doel, waarvoor het is opgericht, *de beoefening en uitbreiding der tandheelkundige wetenschap en het handhaven der belangen en der waardigheid van den tandheelkundigen stand.*

Aldus vinden wij het doel omschreven in Art. 1 onzer statuten. Toch meen ik, dat er bij het oprichten nog een ander, onuitgesproken doel, heeft voorgezeten in den geest der oprichters en wel *het versterken van den collegialen band onder de beoefenaars van ons vak.*

Vooral in den tijd, toen het Genootschap werd opgericht, nu bijna 25 jaren geleden, bestond er groote behoefte om dien collegialen band nauwer aan te halen, omdat het aantal der eerlijke, wetenschappelijke beoefenaars van het vak zooveel geringer was en deze dreigden te verstikken onder hunne kwakzalvende medebroeders. Maar al geldt dit voor heden niet meer in die mate, al beschikken we tegenwoordig in elke grootere stad over een reeds vrij aanzienlijk aantal fatsoenlijke collega's, met wien wij onze vakbelangen kunnen bespreken, toch blijft de behoefte nog steeds bestaan aan eene georganiseerde vereeniging, niet uitsluitend ter beoefening der tandheelkundige wetenschap en ter handhaving onzer standsbelangen, maar wel degelijk ook nog ter aankweeking van collegialiteit tusschen die beoefenaren van het vak, die elkander nooit of bijna nooit zouden ontmoeten, indien niet eene bijeenkomst hunner vereeniging hen te samen bracht.

Onbekend maakt onbemind, zegt het spreekwoord. En hoe dikwijls zal het ons niet er voor behoeden, om een al

te lichtvaardig en daardoor onrechtvaardig oordeel uit te spreken over handelingen van een onzer collega's, indien wij den te beoordeelen ambtgenoot persoonlijk hebben leeren kennen. Ieder onzer weet toch, dat beoordeeling en veroordeeling niet uitsluitend mag geschieden naar hetgeen men objectief waarneemt, maar dat de omstandigheden, waaronder een en ander geschiedt, in aanmerking moeten worden genomen. Aangezien nu die omstandigheden dikwijls zeer moeielijk zijn na te gaan, kan ons oordeel dikwijls juisterveld worden, indien wij althans den geest kennen van den collega, dien wij te beoordeelen hebben.

Wat is eigenlijk collegialiteit? Mij dunkt, het is een stilzwijgend verbond van vakgenooten, zonder geschreven wetten, maar met het onuitgesproken overeengekomen doel om elkander te steunen; een kameraadschap, waarbij stilzwijgend wordt aangenomen, dat men zich als aaneengesloten massa stelt tegenover het publiek.

Welnu, als dat zoo is, dan kan er ook moeielijk ware collegialiteit bestaan, als men de kameraden niet kent. En welke wijze is beter om elkaar als vakgenooten te leeren kennen, dan telkens op vergaderingen met elkaar in aanraking te komen en met elkaar onze belangen te bespreken. Ongetwijfeld heeft deze kameraadschap groote voordeelen; niet alleen direct voor ons, in dien zin, dat wij elkaar steunen; maar ook voor het publiek, dat door noodeloos afbreken en vitten van collega's onderling, het vertrouwen in den stand zou gaan verliezen.

Toch mag onze collegialiteit niet ontaarden in een ongerechtvaardigden kastenstrijd onzerzijds tegen het publiek. Wij moeten bovenal eerlijk blijven en het publiek nooit laten lijden onder ons kameraadschappelijk gevoel. In de allereerste plaats moeten wij het belang van den lijder in het oog houden. Vergunt mij door een concreet geval U mijne bedoeling nader toe te lichten.

Een patiënt komt tot U met klachten over een kunstgebit. Hij deelt ons mede, dat collega X het stuk gemaakt heeft, maar dat hij het gebit niet dragen kan en verzoekt U zijn mond te onderzoeken, om hem te willen mededeelen of volgens uw oordeel niet een beter stuk voor hem gemaakt kan worden.

Na onderzoek komt gij tot de overtuiging, dat er fouten kleven aan het kunstgebit, en dat er wel degelijk een bruikbaar stuk kan gemaakt worden.

Als eerlijk man moet gij dit oordeel aan den patiënt mededeelen en hebt gij aan het prestige van Uwen collega moeten afbreuk doen. Hier hebt gij U dus niet laten leiden door Uw kameraadschappelijk gevoel, maar als eerlijk man hebt gij het belang van den patiënt bovenaan gesteld.

Nadat gij Uw oordeel hebt uitgesproken, vraagt de patiënt U de nieuwe behandeling op U te willen nemen.

Hoe zult gij nu handelen?

Stemt gij onmiddellijk toe, dan hebt gij, volgens mijne meening, niet collegiaal gehandeld. Immers het overkomt ieder onzer, dat wij niet terstond slagen en dat wij eerst na herhaalde wijzigingen het juiste weten te treffen. Gij behoort den patiënt hierop te wijzen en te trachten hem het vertrouwen in zijn tandarts terug te geven.

Weigert gij daarentegen pertinent de behandeling op U te nemen en zendt ge den patiënt met Uw advies naar den tandarts terug, dan bestaat er gevaar, dat gij toch met Uw hoofdbeginsel in strijd komt en dat gij het belang van den lijder niet zoo goed mogelijk gediend hebt. Het kan toch zijn, dat het den collega, ook na Uw advies, niet gelukt, een bruikbaar kunstgebit te maken; de patiënt wordt het loopen naar den tandarts moede en vergenoegt zich ten slotte met een half bruikbaar stuk, of zal het maar zonder kunstgebit trachten te stellen.

Nog moeielijker wordt Uwe beslissing, wanneer gij weet,

dat Uw collega geen groote praktische bekwaamheden bezit, zoodat gij bijna vooruit kunt weten, dat de patiënt toch niet voldoende geholpen zal worden.

Volgens mijne meening zal men toch den middenweg moeten bewandelen — niet onmiddellijk de behandeling op zich nemen, ook niet pertinent weigeren — maar gij zult den patiënt trachten te overtuigen, dat elk tandarts dergelijke mislukkingen kan hebben, hem aanraden naar zijn tandarts terug te keeren, hem zeggen, dat gij Uw advies aan den collega zult doen weten, en dat gij bereid zijt de behandeling op U te nemen, indien de collega liever het geval wil afstaan.

Zóó handelende heeft men het prestige van den ambtgenoot gespaard en den lijder in de gelegenheid gesteld toch goed geholpen te worden.

Weigert de patiënt ondanks Uw advies naar den collega terug te keeren dan moet gij de behandeling op U nemen, want den patiënt te helpen is Uw hoofdplicht. Evenwel behoort gij dan den patiënt te verzoeken aan zijn tandarts mededeeling te doen, dat hij zich van andere hulp voorzien heeft en in elk geval doet gij het zelf aan Uw collega weten.

Nemen wij nog een ander voorbeeld. Een patiënt komt tot U met een zeer verwaarloosd gebit. Hij deelt ons mede, dat collega Y hem reeds lang behandeld heeft, maar telkens heeft hij pijnen en abcessen. De tandarts beweert, dat er niets anders aan te doen is, dan trekken; maar alvorens daartoe over te gaan, komt patiënt Uw advies inwinnen. Wij kennen collega Y als iemand, die nooit wortelkanalen behandelt, maar uit gemakzucht spoedig naar den tang grijpt en een kunstgebitje maakt. Hoe moet nu onze gedragslijn zijn tegenover patiënt en tegenover den collega.

Hetzelfde principe moet ons ook nu weer leiden — het belang van den lijder moet bovenaan staan. Gij kunt dus niet anders doen, dan de behandeling op U nemen; want

terugwijzing naar den collega zou den patiënt benadeelen. Tracht U evenwel nooit te verheffen, door den patiënt te zeggen, dat hij slecht behandeld is en dat hij zich gelukkig mag rekenen in andere, d. w. z. in betere handen gevallen te zijn. Gij handelt daardoor oncollegiaal, en daarenboven nog dom — want op een ontwikkelden patiënt zal Uwe uitlating het tegenovergestelde effect maken; gij zult U in de oogen van zulk een patiënt daardoor niet *verheffen*, maar *vernederen*.

Voorbeelden, als ik aanhaalde, kunnen met vele vermeerderd worden en komen ons dagelijks in de praktijk voor. Dagelijks zijn wij op die wijze in de gelegenheid om het prestige van onze collega's en het vertrouwen van het publiek te doen wankelen of te versterken.

Met den wensch dat de vergaderingen van het Nederl. Tandh. Genootschap nog veel er toe zullen bijdragen om te beantwoorden aan het onuitgesproken doel onzer Vereeniging, de versterking van den kameraadschappelijken band, open ik deze vergadering.

De Secretaris leest de notulen van de vorige vergadering.

De Heer Frank merkt op, dat de Heer Hammer ook den Heer Witthaus dank heeft gebracht voor diens werk in de examen-commissie.

De Heer Hammer vindt het niet van belang onthloot, dat hij naar aanleiding van de demonstratie van modellen van afgeslepen tanden bij een maaglijder, gewezen heeft op de voordracht van Prof. Rotgans.

De Secretaris wenscht even voor te lezen, wat in de notulen van de Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging is gezegd over het feit, dat de bedoelde Vereeniging niet is gekend in zake het request, verzonden door het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap.

Op de vraag van den Heer Roeloffs, waarom de Tand-

meesters-Vereeniging hierbij geheel genegeerd is, antwoordt de Heer Witthaus:

„dat hij wel in het Genootschap heeft voorgesteld om ook de N. T. V. in deze zaak te kennen, maar dat dit minder wenschelijk geacht werd met 't oog op den tijd, die hiermede verloren zou gaan. Men moet dit echter niet opnemen als een bewijs van minachting voor de N. T. V.

Dat de N. T. V. in 't geheel geen kennis heeft bekomen van het adres, is eene tekortkoming van den Secretaris van het N. T. G.”*)

Men moet dit echter niet opnemen als een bewijs van gebrek aan achting voor de Tandmeesters-Vereeniging. Is het eene tekortkoming, dan is het eene tekortkoming van het Genootschap, niet van den Secretaris; er is in de vergadering geen officieel besluit genomen. Spr. vindt deze geschiedenis niet zeer aangenaam en zou willen, dat aan den Secretaris van de Tandmeesters-Vereeniging een schrijven werd gezonden, en zou van den Heer Witthaus willen vernemen of hij heeft bedoeld, dat het eene fout is van den Secretaris of wel van het Bestuur.

De Heer Witthaus meent, dat er wel degelijk discussie is geweest over kennisgeving aan de Tandmeesters-Vereeniging bij de voorbereiding van het request; er is besloten deze kennisgeving uit te stellen tot het stuk gereed was. Spr. heeft zich in ieder geval niet uitgelaten zooals in de notulen staat, doch heeft in conditioneelen zin gesproken, n.l.: „Men zou bij den Secretaris moeten informeeren of hij misschien opdracht heeft gehad van het Genootschap en vergeten heeft hieraan gevolg te geven.”

De Secretaris heeft na de vorige vergadering van het Genootschap dadelijk een brief geschreven met verontschul-

*) Zie Jaargang X afl. 5 pag. 322 van het Tijdschr. v. Tandheelkunde.

diging. Deze zal in de volgende vergadering van de Tandmeesters-Vereeniging wel ter tafel komen.

De Heer Witthaus herhaalt, dat hij niet woordelijk heeft gesproken, zooals in bedoelde notulen van de Tandmeesters-Vereeniging is vermeld.

De Voorzitter vraagt of de Heer Coebergh hierover een schrijven wenscht te richten tot de Tandmeesters-Vereeniging.

De Heer Coebergh wil zulks doen als Secretaris.

De Voorzitter stelt in het licht, dat de quaestie hierop neer komt: of indertijd door het Genootschap is besloten om na samenstelling van het request mededeeling te doen aan de N. T. V. De Heer Witthaus zegt „ja”, de Heer Dentz „neen”. De Secretaris kan het zich niet herinneren, doch het is zeker niet de bedoeling geweest, de Vereeniging te passeeren. In elk geval is niet geheel juist, wat in hare notulen staat. Hoogstens zou het kunnen zijn: „wellicht heeft de Secretaris vergeten.”

De Heer Dentz wil de zaak laten rusten. De Heer Witthaus kan eene aanmerking maken, dat het in den vorm verkeerd is voorgesteld, dat hij het zoo niet heeft gezegd en dat wordt dan later gedrukt.

De Heer Witthaus zal in dien geest handelen.

Alsnu is aan de orde de ballotage van de H. H. J. S. Bruske en J. A. Hammes.

Beide Heeren worden als lid aangenomen.

Ingekomen stukken:

1. De Secretaris deelt mede, dat, naar aanleiding eener regeling van het ziekenfondswezen, door de Regeering ter hand genomen, door de Rotterdamsche Tandheelkundige Vereeniging aan het Bestuur van het Genootschap ter mede-onderteekening is gericht een schrijven met request, om

bij de Regeering er op aan te dringen, dat bij die wijziging van het Ziekenfondswezen ook het verleenen van tandheelkundige hulp worde geregeld.

Dit request is ook onderteekend door Dr. van der Hoeven, alsmede door de H.H. Greeter en Witthaus resp. namens de Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging en de Rotterdamsche Tandheelkundige Vereeniging.

Het Bestuur vond de zaak niet zoo belangrijk om er eene leden-vergadering voor te beleggen, en heeft haar daarom als bestuurszaak behandeld.

2. Een jaarverslag van de Rott. Tandheelk. Vereeniging.

3. Een schrijven van de Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging, waarin verzocht wordt mede te werken aan een verzoek tot den Minister (van Financiën) om bij de herziening van de Personeele belasting operatie- en wachtkamers van Tandheelkundigen vrijgesteld te krijgen.

Dr. van der Hoeven voegt hieraan toe, dat hij omtrent deze zaak van deskundige zijde inlichtingen verkreeg, welke inlichtingen aan het Bestuur zijn voorgelegd. Op grond van dat advies is besloten geen stappen te doen en aan de Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging den welwillenden raad te geven, niet verder te gaan alvorens terdege geïnfomeerd te hebben.

4. Een schrijven van den Gérant van het Tijdschrift voor Tandheelkunde, waarin vervat het antwoord op een verzoek om vermindering der kosten voor de publiceering der „Handelingen”. De Redactie verklaart geen wijziging te kunnen brengen in de bestaande voorwaarden.

Op voorstel van den Voorzitter wordt besloten de overeenkomst met het Tijdschrift toch weder voor een jaar te bestendigen.

5. Ingekomen is nog een half persoonlijk, half officieel schrijven van zekeren Dr. Allayes te Antwerpen, vragende, hoe het in Nederland met de Tandheelkunde staat. De

Secretaris heeft deze inlichtingen voor zoover mogelijk verstrekt.

Ten slotte eene *brochure* van Dr. Oswald Rubrecht: „Que faut-il penser de la Campagne du Dr. Voituren?”

Deze *brochure* zal worden rondgezonden.

De Voorzitter dankt den Secretaris voor zijne mededeelingen, waarna eene *pauze* wordt gehouden.

De Voorzitter heropent de vergadering en begroet den Heer Hammes. Spr. wenscht het Genootschap geluk met dit nieuwe lid en hoopt, dat hij veel van zich zal doen hooren en al zijne wetenschappelijke neigingen en talenten zal toonen. Moge daarentegen de Heer Hammes zich niet teleurgesteld gevoelen bij nadere kennismaking met het Genootschap. Wij hopen, dat hij hier zal vinden een wetenschappelijken geest en een streven om de vergaderingen zoo wetenschappelijk mogelijk te maken.

De Secretaris leest het *Jaarverslag* voor.

M. H.!

Op de kortst mogelijke wijze zal ik trachten U de gebeurtenissen van het afgelopen jaar op te sommen.

In het Bestuur, wat in den aanvang van 1903 bestond uit de H.H. v. d. Hoeven, Voorzitter, Grevers, Vice-Voorzitter, Coebergh, Secretaris, G. W. Dentz, Penningmeester en M. de Boer, Bibliothecaris, kwam eene wijziging door het uittreden van den Heer G. W. Dentz.

De Heer G. W. Dentz werd in de Maart-vergadering gehuldigd wegens zijn 15-jarig Penningmeesterschap en heeft nu tot aller spijt het Genootschap verlaten.

In zijne plaats is de Heer L. Frank als Penningmeester gekozen.

Er werden 3 vergaderingen gehouden, t.w. in Maart, Juli

en October, resp. bezocht door 21 leden en 2 gasten, 15 leden en 2 gasten en 17 leden en 1 gast.

De heer J. E. Grevers werd gehuldigd bij gelegenheid van zijn 25-jarig jubilaeum als tandheelkundige.

Als leden werden aangenomen de H.H. Bölger, Käijser en Schutte.

Voor het lidmaatschap bedankte de Heer Schoondermark te Tiel.

Door de commissie belast met het onderwijs- en examen-vraagstuk werd een uitvoerig request aan ZEx. den Minister gezonden aangaande het Onderwijs.

Ook werd een adres gericht in zake examen-regeling aan de commissie, belast met het afnemen der examens van arts en tandmeester te Utrecht.

Beide requesten werden zooveel mogelijk verspreid, ook onder de studenten in de tandheelkunde.

Van de examen-commissie is geen officieel antwoord ingekomen.

De commissie is in het midden van het jaar 1903 uitgebreid in aantal van 3 tot 5 leden, t.w. de H.H. Witthaus, Hamer, Frank, v. d. Hoeven en Becht.

Door eene reglementswijziging is de Bibliothecaris belast den Secretaris desgewenscht behulpzaam te zijn.

Besloten werd bij wijze van proef een stenograaf aan te stellen in twee vergaderingen op kosten van den Heer Anema, die dit welwillend aanbood.

Besloten werd een kort verslag van de vergaderingen te doen in eenige dagbladen.

Bij gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging werd het Genootschap uitgenoodigd een vertegenwoordiger te zenden. De Heer Hamer, daarvoor aangewezen, heeft deze functie vervuld.

De Heer Witthaus werd benoemd als Membre délégué der Fédération Dentaire Internationale.

Demonstratiën werden gehouden door de Heeren :
 Th. Dentz. Patiënt met obturator en eenige andere
 patiënten.

Stewart. Tingoud-goud-vulling.

De Boer. a. Kleuren van kunststanden.

„ „ b. Patiënten met goudvullingen.

De Waard (als gast). Adrenalin-cocaïn-injecties.

Coebergh. Denture met Rotules à Pivot.

en voordrachten door de Heeren :

Anema. Tandheelkunde als wetenschap en handwerk.

Th. Dentz, De Trituberculaire molaar.

J. E. Grevers. Toelichting van mikroskopische prae-
 paraten onder gepolariseerd licht.

Van der Hoeven. Aktinomykose.

L. Frank. Gritman's articulator en Snow's face bow.

Het Genootschap bloeit, daarvan zult gij met mij over-
 tuigd zijn. Laat ons trachten nog hooger en bloei te berei-
 ken door innige samenwerking.

De Voorzitter dankt den Secretaris voor diens
 verslag.

Aan de orde is :

Rekening en Verantwoording van den Penningmeester.

Ontvangsten en Uitgaven van het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap.

ONTVANGSTEN.			UITGAVEN.		
Aan Saldo.....	f	10 69	Per aflossing renteloos voorschot..	f	100 —
„ Contributie.....	„	296 —	„ Verschotten.....	„	9 45
„ Entré nieuwe leden.....	„	9 —	„ Porto's.....	„	1 60 ⁵
„ Achterstallige contributie.....	„	8 —	„ Spaarbank.....	„	227 50
„ Gift van C.....	„	15 90	„ „.....	„	5 96
„ Rente spaarbank.....	„	5 96	„ Saldo.....	„	1 26 ⁵
„ Spaarbank (George W. Dentz.)..	„	467 81	„ Spaarbank.....	„	467 81
„ Saldo.....	„	1 26 ⁵	„ Drukwerk.....	„	35 75
„ Spaarbank.....	„	40 —	„ Rott. Tandh. Vereeniging.....	„	2 50
„ „.....	„	23 25	„ Stenograaf.....	„	23 25
„ „.....	„	0 21 ⁵	„ Verschotten.....	„	3 —
„ „.....	„			
	f	878 09		f	878 09

ROTTERDAM, 8 Maart 1904.

L. FRANK.
Peningmeester.

De Voorzitter dankt den Penningmeester voor zijne rekening en verantwoording, doch wil slechts ééne vraag doen, n.l. of er niet nog eene schuld is aan de Heeren, die vroeger een voorschot hebben verstrekt aan de Vereeniging en of er mogelijkheid is, dat deze afgelost wordt?

De Penningmeester stelt voor deze zaak aan het Bestuur over te laten, daar er misschien dit jaar groote uitgaven moeten worden gedaan.

De Voorzitter gaat hiermede accoord, doch wilde het slechts memoreeren, omdat de Penningmeester er geen melding van maakte in zijn verslag.

De HH. Dr. Dentz, Becht en Reinders worden door den Voorzitter uitgenoodigd de rekening en verantwoording van den Penningmeester na te zien.

Thans is aan de orde het *Jaarverslag* van de Afdeling „Utrecht.”

Er is niemand aanwezig om dit uit te brengen; daar het reglement zulks voorschrijft, verzoekt de Voorzitter, dat de Afd. „Utrecht” dit verslag alsnog inlevere.

De heer de Boer vindt het moeilijk verslag uit te brengen, daar er geen vergadering is gehouden.

De Voorzitter zou dit dan in het verslag willen zien. In ieder geval moet art. 37 niet een doode letter worden en hoopt hij dat er alsnog gevolg aan gegeven worde.

De Redactie-Commissie der „Handelingen” bestaande uit H.H. Th. Dentz, Coebergh en M. de Boer brengt bij monde van den Heer Coebergh onderstaand verslag uit:

In het afgelopen jaar heeft de Commissie zooveel mogelijk getracht de „Handelingen” regelmatig te laten verschijnen. Door verschillende omstandigheden, waaronder het laat inzenden der verschillende voordrachten of wel het achter-

houden daarvan, zijn zij bijna altijd te laat verschenen. Dit was nu eens aan dezen dan weder aan genen te wijten, zoodat er geen absolute reden is te geven, waarom de commissie niet sneller werkte. Vroeger was dit wel eens Spr.'s schuld, doch dit jaar was zulks niet het geval.

De Voorzitter heeft ook in den laatsten tijd klachten van de Redactie-Commissie vernomen. Spr. raadt den leden aan, de verslagen niet te lang onder zich te houden en de inzending zooveel mogelijk te bespoedigen.

De Voorzitter vraagt of de leden der Redactie-Commissie hunne functien willen blijven waarnemen.

Dr. Dentz wil zijn naam er wel aan leenen, doch heeft eene opmerking. Spr. zoude n.l. willen, dat de Secretaris van het Bestuur *per se* tot de redactie zal behooren.

De Voorzitter antwoordt, dat zulks het geval is.

De Secretaris verzoekt zeer dringend allen, die mededeelingen hebben gedaan of voordrachten hebben gehouden, deze zoodra zij eenigszins daartoe den tijd hebben, in te zenden, liefst binnen 14 dagen na de vergadering. Binnen dit tijdperk na de vergadering ontvangt Spr. het stenographische verslag, en dan ontstaat er mogelijkheid, dat de Secretaris tegen de volgende vergadering alles in orde heeft.

De commissie wordt *herbenoemd*.

Jaarverslag van de Commissie benoemd in zake onderwijs- en examen-vraagstuk.

(De Commissie bestaat uit de H.H. Witthaus, L. Frank, Hamer, Bechten en van der Hoeven.)

De Heer Frank deelt mede:

In de vorige vergadering is verslag uitgebracht, na dien tijd is geen vergadering meer gehouden. Het volgende antwoord is ontvangen van Z.Ex. den Min. van Binnenl. Zaken:

De Minister van Binnenlandsche Zaken, beschikkende op het adres d.d. 9 October 1903, waarbij eene Commissie uit

het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap aandringt op eene herziening van het Tandheelkundig onderwijs hier te lande;

Geeft aan adressante te kennen, dat bij Hoofdstuk V der ontwerp-staatsbegrooting voor het dienstjaar 1904 geene gelden ter verbetering van het tandheelkundig onderwijs kunnen worden aangevraagd, maar dat eene reorganisatie van dat onderwijs in studie zal worden genomen, waarbij gaarne van hare voorlichting gebruik zal worden gemaakt.

(w. g.) KUYPER.

's-Gravenhage, 13 Nov. 1903,

Wat overigens het werk der Commissie over de regeling van het practisch examen betreft, een van de andere leden, de Heer Hamer of van der Hoeven is bereid U in te lichten hoe dat gewerkt heeft bij het afnemen der examina.

De Heer van der Hoeven geeft een kort verslag als lid der examen-commissie omtrent de werking van de voorgestelde methode van examineeren. Spr. heeft dit reeds eenigermate gedaan in de Jaarvergadering der Rotterdamse Tandheelkundige Vereeniging en wil dit herhalen. Er is in den laatsten tijd een request ingezonden aan de arts-commissie; deze is van meening, dat de zaak geheel behandeld moet worden door de sub-commissie voor tandheelkunde. Zij heeft het als het ware aan ons geëndosseerd. Hierdoor is bereikt, dat men beschikking heeft over den noodigen tijd tot het afnemen van het examen, hetgeen vroeger niet het geval was, en hierdoor is reeds een zuiverder toestand geboren. Overigens moet de ondervinding nog leeren of de voorgestelde wijze van examineeren door te voeren is.

De Voorzitter stelt voor de Commissie op nieuw te benoemen.

De Heer Witthaus zou liever niet meer in aanmerking komen wegens gebrek aan tijd.

De Voorzitter zou moeilijk iemand in plaats van den Heer Witthaus kunnen stellen, daar deze zulk een groot aandeel in de werkzaamheden van de commissie heeft gehad. Spr. hoopt, dat de Heer Witthaus op zijn besluit zal terug komen.

De Heer Witthaus zegt, dat enkele leden hem verwijten, dat hij te veel aandeel heeft genomen in de werkzaamheden en de commissie onder Duitschen invloed zou brengen.

De Heer Hamer hoopt eveneens, dat de Heer Witthaus op diens besluit zal terugkomen; hij is de kern van de geheele onderwijs-commissie. Spr. betreurt het bedoelde verwijt in een schrijven van iemand, die het misschien goed meende, doch door dit schrijven veel kwaad heeft gedaan.

De Heer Witthaus wil niet, dat ééne richting te veel op den voorgrond zal blijven en gelooft niet, dat er voor hem in de commissie nog veel te doen is, men zal hem dus niet zoo zeer missen.

De Voorzitter is het hiermede niet eens. Er zal o. m. een voorstel worden gedaan betreffende regeling van het theoretisch tandheelkundig examen. Zoolang wij niet hebben volledig tandheelkundig onderwijs is de taak der commissie niet afgelopen.

De Heer Witthaus wijst er op, dat er zoo veel bekwame leden zijn. Als Spr. er in zit, kan hij slechts de richting geven, die hij is toegedaan. Of dat de juiste richting is, laat hij in 't midden, doch hij wenscht liever niet meerdere verwijten te vernemen.

De Heer Hamer acht de medeleden zelfstandig genoeg om op te treden. De Heer Witthaus weet, dat wij hem volgen doch ons niets laten voorschrijven. Hij is de eenige met 3 diploma's, een Duitsch, een Amerikaansch en een Hollandsch diploma en is als zoodanig aangewezen in de

Commissie zitting te nemen. Spr. verzoekt den Heer Witthaus nogmaals op zijn besluit terug te komen.

De Voorzitter sluit zich hierbij aan en hoopt, dat de Heer Witthaus ten minste nog gedurende een jaar zal blijven.

De Heer Witthaus moet voor deze vleiende woorden wijken, doch doet het ongaarne.

Ook de andere Commissie-leden nemen hunne herbenoemingen aan.

Voorstel van het Bestuur tot samenstelling van een schema voor het theoretisch tandheelkundig examen.

De Voorzitter wenscht dit opgedragen te zien aan de bestaande onderwijs- en examen-commissie.

Dit wordt met algemeene stemmen goedgekeurd.

De Heer Dentz deelt namens de *Commissie voor het nazien der rekening en verantwoording* mede, dat het beheer der kas *in orde is bevonden*.

Aan de orde is het *voorstel* van de „Rotterdamsche Tandheelkundige Vereeniging” om gezamenlijk met haar en de Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging een *afgevaardigde* te zenden naar het „*Congres voor Schoolhygiène*” te Neurenberg op 4—9 April en wel voor rekening der drie vereenigingen.

De Voorzitter zou wel van een lid der Rotterdamsche Vereeniging eenige toelichting wenschen en willen vernemen, of men misschien iemand weet, die zich disponibel stelt. Het Bestuur heeft over dit voorstel gedacht en is geneigd daaraan te voldoen, als de Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging wenscht mede te werken.

De Heer Witthaus zegt, dat het denkbeeld is ontstaan door het bericht in de couranten, dat er ook door tandheelkundigen zal gesproken worden en het daarom nood-

zakelijk is voor Nederland, een bericht van het verhandelde te krijgen. In de tweede plaats zal het feit, dat wij gerepresenteerd zijn, goeden indruk maken, zoowel in Nederland als daar buiten, zoowel in medische kringen als bij het publiek.

Rotterdam stelt voor de kosten te verdeelen naar gelang van het aantal leden; dit geschiedt, omdat de Vereeniging vrij arm is en daarom hare kas niet te zeer aangesproken mag worden. Dergelijk verzoek is ook verzonden aan de Tandmeesters-Vereeniging, die niet besluiten zal vóór deze vergadering gehouden is.

De Heer Hamer gelooft, dat het heel duur zal worden. Spr. vernam van den Voorzitter en den Secretaris der Tandmeesters-Vereeniging, dat zij in opdracht hadden, dit voorstel, zoo mogelijk, te coupeeren. Het couranten-verslag krijgt men toch. De kas is wel bloeiende, maar er is toch nog oude schuld af te betalen; daarom is eene kleine begroting van kosten gewenscht. De Tandmeesters-Vereeniging is er tegen, maar zal er zich waarschijnlijk bij neerleggen als het hier wordt aangenomen.

De Heer Witthaus verwijst naar den brief, waarin wordt opgegeven: / 10.— verblijfkosten per dag en de reiskosten.

De Heer Hamer zou alléén de reiskosten willen vergoeden.

De Voorzitter ziet er wel nut in. Nederland is achterlijk in vele zaken ook op het gebied der schoolhygiëne. Spr. acht het een goede reclame voor een goed doel, maar het bedrag is misschien te hoog.

Dr. Dentz acht de groote uitgaven niet gewettigd. Hij is het er mede eens, dat men alles moet doen om de beweging voor schoolartsen in de hand te werken, maar daar moet men eerst mee klaar zijn, dan komen de school-tandartsen aan de beurt en dat interesseert ons, zegt Spr. Nederland stuurt officiele vertegenwoordigers naar Neurenberg; wanneer wij daar

naast komen is dat ook goed, maar hoofdzaak is, dat Nederland vertegenwoordigd wordt. Wanneer de Geneeskundige Kring een afgevaardigde zond, zou Spr. dit begrijpen, maar voor het Genootschap heeft het thans geen zin. Zijn eenmaal schoolartsen ingevoerd, dan moet worden aangedrongen op benoeming van school-tandartsen, maar zoover is men nog niet. Spr. is het met den Heer H a m e r eens en acht het bedenkelijk in het onderhavige geval eene groote som beschikbaar te stellen.

De Heer Witthaus beschouwt de tandheelkundigen als een afzonderlijken stand met een afzonderlijk doel, die wel oorspronkelijk met de geneeskunde in verband staat, maar thans zelfstandig is. Wanneer er schoolartsen zijn, dan zal er voor de school-tandartsen veel meer te doen blijken dan voor de algemeene artsen, doch de tandartsen zullen op den achtergrond worden gedrongen, wanneer zij niet dadelijk het initiatief nemen. Spr. acht het voor de tandheelkundigen van belang bij de schoolhygiëne vertegenwoordigd te zijn. Wat de kosten betreft, eene reis eerste klasse kost circa 50 gulden; wanneer men daarbij het oponthoud rekent krijgt men een totaal bedrag van f 100.—, wat, verdeeld over het aantall eden der beide vereenigingen, f 1.— per lid zoude bedragen. Aan den anderen kant acht Spr. het voor iemand, die er in den druksten tijd van zijne praktijk heen gaat, eene groote opoffering, zoodat het rechtvaardig is niet alleen reis-, doch ook verblijfkosten te vergoeden.

Dr. D e n t z wil geen kosten voteeren voor eene zaak, die vrijwel in de lucht hangt, althans geen *question brulante* is. Gold het een congres van tandartsen, dan ware het iets anders. Er zijn hiervoor in der tijd heeren naar Parijs en Londen gegaan.

De Heer Witthaus repliceert, dat het in dat laatste geval eigen belang gold.

De Heer B o r vraagt, of er van wege het Congres bij de eene of andere Vereeniging eene officieele uitnoodiging is ontvangen.

De V o o r z i t t e r gelooft zulks niet.

Ook de Heer W i t t h a u s zegt, dat de Rotterd. Vereeniging geene uitnoodiging heeft ontvangen, maar het is in de couranten medegedeeld aan de verschillende gemeenten en genootschappen. Er is dan ook aanmerking gemaakt, dat eenige onderwijs-genootschappen zich niet hebben doen ver- tegenwoordigen.

De Heer L. F r a n k wil tegenover den Heer D e n t z (misschien wel wat onbescheiden) mededeelen, dat de Rotterdamsche Vereeniging op het gebied der school-tandartsen aan het werk is. De resultaten hiervan zullen spoedig voor de leden van het Genootschap zichtbaar zijn.

De V o o r z i t t e r gelooft, dat de kosten, over drie vereenigingen verdeeld, klein zullen zijn, n.l. per lid ongeveer een gulden.

De Heer D e n t z zegt, dat er ook Heeren van al de 3 vereenigingen lid zijn.

De Heer H a m e r zegt, dat het voor de 60 leden tellende Tandmeesters-Vereeniging wel het meeste bezwaar zal zijn. Men zal hun besluit dus moeten afwachten.

De V o o r z i t t e r brengt in stemming of de vergadering in principe is voor het zenden van een afgevaardigde.

Dit wordt met 15 stemmen *aangenomen*.

Nu moet worden gestemd over de vraag of de deelneming afhankelijk zal gesteld worden van de medewerking der Tandmeesters-Vereeniging.

De Heer H a m m e s vraagt, of het niet wenschelijk is, alvorens te stemmen, een bedrag vast te stellen.

Na eenige discussie hierover acht de V o o r z i t t e r de zaak voldoende toegelicht en brengt in stemming:

Het zenden van een afgevaardigde afhankelijk te stellen

van de medewerking der Nederlandsche Tandmeesters-Vereeniging.

Dit wordt met groote meerderheid *aangenomen*.

De Heer Witthaus vraagt of thans, wanneer de Tandmeesters-Vereeniging weigert mede te doen, alles vervalt.

De Voorzitter antwoordt bevestigend.

Bespreking van de wijze waarop het 25-jarig bestaan van het Genootschap zal worden herdacht.

De Voorzitter zegt dat er eene kleine moeilijkheid is bij de vaststelling van den geboorte-datum van het Genootschap. „Wij vinden daaromtrent opgeteekend, dat de eerste constitueerende vergadering plaats had op 6 Juli 1879. Het is dus geboren op dezen datum. Maar in het groote notulenboek vindt men als zoodanig 4 Maart 1881 vermeld. Daarnaar zou het Genootschap 2 jaar jonger zijn. De datum 6 Juli '79 is echter genoegzaam officieel vastgesteld.

In die vergadering is benoemd een voorloopig president. Die datum mag dus wel als geboortedag van het Genootschap worden aangenomen. Op 6 Juli a.s. is het Genootschap dus 25 jaar oud. Spr. vraagt, of men met hem overeenstemt, wat het geboortjaar betreft, zoo niet, dan is verdere bespreking over de feestviering voorloopig overbodig.

De Heer Dentz gelooft, dat wanneer destijds het 12 $\frac{1}{2}$ -jarig feest is gevierd, *per se* daaruit volgt, dat de datum van geboorte officieel is vastgesteld.

De Heer Grevers is het er niet mede eens, doch legt er zich bij neer.

De Voorzitter acht echter den datum niet geschikt voor een feestdag, daar er plan bestaat een twee-daagsch program saam te stellen en vele collega's hunne praktijk liever niet twee werkdagen zullen verlaten. Tevens zal de mogelijkheid niet groot zijn succes te hebben van uitnoodigingen

aan bekende personen, die wellicht naar het St. Louiscongres zullen gaan.

Na uitgebreide besprekingen dezer overwegingen wordt door de vergadering besloten:

Een Zondag te bepalen voor één der feestelijke samenkomsten;

deze uit te stellen en te combineeren met de Octobervergadering;

het Bestuur te belasten met de voorbereiding.

De Voorzitter vraagt wie van de H.H. bereid is naar Neurenberg te gaan.

(Niemand meldt zich aan.)

De Heer Pestman Koning houdt eene voordracht over:

EEN NIEUW SOORT TANDENBORSTEL.

M. H.!

Op de voorlaatste jaarvergadering der R. T. V. hield ik eene lezing over tandenborstels; ik kon toen slechts verschillende algemeene zakelijkheden over dat onderwerp ter tafel brengen, omdat ik het in alle onderdeelen met mij zelf niet eens was, en het oordeel van verschillende collega's eerst wilde hooren vóórdat ik tot de fabricatie van een bepaald model wilde overgaan. Vooral de belangstelling, die ik van andere, zeer geachte collega's ondervond, vestigde bij mij de overtuiging, dat het wel de moeite waard werd geacht met aandacht naar m'n lezing te luisteren. Dit is dan ook de reden, dat ik het nog eens waag met m'n borsteltje op deze vergadering te komen en ik hoop uw aller belangstelling op te wekken en geenszins te veel van uwe welwillendheid te vragen.

Om mijne ideeën over tandenborstels duidelijk te maken,

heb ik slechts een ruwen onoogelijken borstel samen kunnen flansen, ik verzoek u dus niet op den borstel zelf maar wel op de aangegeven grondvormen te letten. Ik kan u verzekeren, M. H. dat het vervaardigen van een' eenigszins oogelijken borstel nog niet in onze arbeidsfeer ligt.

Dat het tanden-borstelen van het grootste gewicht is voor de mondhygiëne, behoef ik, dunkt mij, niet verder aan te toonen; dat echter het materiaal, daarbij gebruikt, wel degelijk door *ons tandheerkundigen* aan eene grondige beschouwing moet worden onderworpen, zult u ook wel met mij eens zijn.

Wij zijn toch de paedagogen op dit gebied, en waar wij onze lessen geven, hoe en wanneer de mond gereinigd moet worden, rust dan ook op ons de verplichting er zorg voor te dragen, dat het in alle opzichten goed wordt uitgevoerd. Mijne overtuiging is dan ook, dat het niet alleen onze plicht is patiënten borstels voor te schrijven, maar hen ook het borstelen grondig te leeren. Ik laat daarom patiënten hunne borstels meenemen en toon hun, aan de hand van eigen afdrukken, welke gebreken de gebruikte borstel bezit en welke manipulatie ze zelf moeten verrichten,

Wat toch zijn de gevolgen van slecht borstelen, hetzij uit onwetendheid, hetzij door gebrekkig of nietswaardig materiaal?

De patiënt hecht geen waarde aan het borstelen en gaat het als onnoodig tijdverspillen beoordeelen, want, niettegenstaande hij dagelijks borstelt, worden zijne tanden toch nog carieus; hij neemt zijne toevlucht tot allerlei mondwaters en tandpasta's, die hem niets baten en nog veel geld kosten op den koop toe.

Het is m. i. zeer te betreuren, dat niet bij elken tandenborstel eene gebruiksaanwijzing wordt afgegeven.

Wat beoogen wij met het gebruik van een' tandenborstel? Uit den mond van een tandmeester komt die vraag u zeker

erg onoozel voor. Wanneer ik u echter bevestig, dat ik collega's rechte borstels heb zien gebruiken en heen en weer inplaats van op- en neer zag borstelen, en daarbij met een van vreugde stralend gelaat de volgens hun recept bereide tandpasta of tandpoeder om hooge antiseptische waarde en frisschen smaak hoorde aanbevelen, dan geloof ik dubbel gerechtigd te zijn hier te midden van vakkundigen waarheden als koeien te mogen debiteeren.

Het is niet alléén de vraag wat *wij* beoogen; dat wij weten hoe we borstelen moeten ligt voor de hand, *wij*, die alle schuilhoeken van bacteriën en spijsresten tot niet altijd groote vreugde van betreffende patiënt weten aan te toonen; dat wij (bekend met de anatomische verhoudingen) met een *eenigszins* goeden borstel nog goede resultaten kunnen verkrijgen, spreekt van zelf; doch het is toch ook onze roeping te zorgen, dat onze patiënten dezelfde resultaten mogen eischen, en 't springt dus duidelijk genoeg in 't oog, hoe het met patiënten gesteld is, die men maar te hooi en te gras tandenborstels laat gebruiken.

Een patiënt is gewoonlijk al heel tevreden als de haren niet uitvallen, en beschouwt in dat geval z'n borstel als je borstel, waaraan niet te tornen valt. Toon hem ettelijke malen aan, dat hij geen resultaat bereikt, omdat het middel niet deugt; het feit, dat de haren *niet* uitvielen bij z'n ouden borstel zal hij toch met welgevallen releveeren, daarmee duidelijk te kennen gevende, dat de kwaliteit van borstel als zoodanig voor hem van het meeste belang wordt geacht. Wij moeten de menschen van dat dwaalspoor helpen.

Wij willen verwijdering van spijsresten; de meeste patiënten, ten minste nog zeer vele, beschouwen het borstelen als poetsmiddel om n.l. de tanden helder wit en glanzend te krijgen. Wie uwer is het nog nooit overkomen, dat ge voor eene of andere feestelijke gelegenheid een mond kreeg op te

poetsen evenals de belknop voor dergelijke gelegenheden eene Zondags-beurt krijgt. Vertel aan denzelfden patiënt, dat vullen veel noodzakelijker is, ge krijgt bijna zeker ten antwoord, „nou ja, dat kan later wel, maakt u eerst dit maar in orde, ik kom daar dan wel voor terug.”

We kennen dat, niet waar?

Hoe wordt over 't algemeen de mond gereinigd?

Ik spreek hier van mond, want van tanden en kiezen reinigen komt vaak zoo goed als niets, tenminste niet met eenig resultaat, wat betreft de beperking van het tandbederf.

Wanneer een patiënt met den borstel, 't zij met of zonder tandpoeder, eenige schijnbewegingen rechts, links, boven en beneden in den mond heeft gemaakt en daarna nog eens flink gespoeld, verkeert hij in de meening, dat hij z'n tanden en kiezen eene flinke reiniging heeft doen ondergaan; in werkelijkheid heeft hij meestal niet meer bereikt dan dat hij op dat oogenblik een zoogenaamden frisschen mond heeft. Wanneer wij onmiddellijk na deze behandeling den mond kregen te zien, zou het ons zeker niet moeielijk vallen de noodige materia alba aan te wijzen. Ik vergelijk deze poetsmanipulatie dan ook graag met de schietoefeningen van de schutterij, wanneer het noodige aantal patronen maar verschoten is, hat man ja seine Schuldigkeit gethan; het doel wordt bijzaak. Mijne Heeren, waar de schutterij als onding afgeschafft wordt, moeten wij dan ook niet zorgen deze schutters in de mondhygiëne te doen vervallen en vervangen door flinke lands-tandverdedigers?

Nog eens het is onze plicht patiënten er op te wijzen, dat ze, in het gunstigste geval (voor hen zelf meestal het omgekeerde), twee en dertig tanden en kiezen hebben te reinigen en wel op die plaatsen het meest, waar de toegang het moeilijkst, en soms in het geheel niet met den tandenborstel te bereiken is. Daarom moeten wij borstels samenstellen, die volgens ons oordeel de meest geschikte werktuigen zijn

en de bezwaren zoo niet geheel, dan toch zooveel mogelijk wegnemen.

Wanneer wij dus niet zorgen patiënten in staat te stellen van zaakkundige voorlichting te kunnen profiteeren, blijft op ons de verantwoordelijkheid rusten, dat we willens en wetens voor het onze hulp inroepend publiek een gewichtig hulpmiddel ter bestrijding van tandbederf ongebruikt laten en het is daarom mijne Heeren, dat ik met nadruk nog eens op den tandenborstel en het juiste gebruik ervan uwe aandacht wil vestigen.

Nemen we als punt van uitgang den geheel-rechten borstel; dat deze niet voor tandreiniging geschikt is, behoeft zeker geen nadere toelichting, immers op die plaatsen, waar de haren kunnen schuieren, ziet men nooit caries optreden. Hoe onzinnig het dus is een dergelijken borstel te laten gebruiken, zult u met mij eens zijn; *kan of mag* men maar bij benadering er aan denken, dat spijsresten hiermee uit de interdentale ruimten of fissuren worden verwijderd?

Men heeft hierin verbetering trachten te brengen door het geheele haaroppervlak zóó uit te hollen dat het den vorm kreeg van de tandenrij; m. i. kan dit nog geene verbetering heeten.

Men is nog verder gegaan door de haren groepsgewijs te plaatsen en de afzonderlijke bundels puntig uit te laten loopen. Wanneer men zulk een model met eenig nuttig effect wil gebruiken, dan kan men slechts hoogstens het uiterste bundeltje haren benutten en is dus het andere gedeelte totaal overbodig.

Nog overbodiger wordt het, wanneer de harenbundels hol staan en men de binnenzijde moet reinigen.

Als men het aanrakingsvlak zoo groot mogelijk, dus panactief wil hebben, springt het duidelijk in 't oog, dat men een *in-* en een *outside* borstel moet hebben: men moet

zulke borstels eerst geheel naar de tandenrij passend maken, wil men niet op het dwaalspoor blijven, dat, wanneer men met zoo'n borstel geschuierd heeft, ook die geheele kant werkelijk gereinigd is.

Mijns inziens is zulks niet mogelijk en vind ik daarom borstels, die de buigingslijnen aangeven van incisivus tot 3^e molaar, te verwerpen. Men heeft het borstelen zodoende gemakkelijk willen maken, immers hoe grooter aanrakingsvlak, hoe steviger gevoel men in den borstel heeft en..... hoe grooter oppervlak men denkt gereinigd te hebben; dit moge juist *schijnen*, men heeft echter alleen die plaatsen gereinigd, die zulks het allerminste noodig hebben en dit is juist het cardinale punt, hier schuilt de groote fout. Dat dus de bestaande modellen *te lang* zijn, meen ik nu reeds voldoende aangetoond te hebben.

Beschouwen wij nu de inschulpingen en gaan we na wat de bedoeling ervan is: de interdentaal ruimten te kunnen bereiken. Plaatsen wij zoo'n borstel of gedeelte ervan op eene tandenrij, dan spreekt het vanzelf, dat de uithollingen voor eene molaar en eene praemolaar niet even groot mogen zijn, immers waar *twee naast elkaar geplaatste spits* uitlopende haarbundels ieder aan eene zijde van eene praemolaar interdentaal reiken, zal het niet mogelijk zijn met dezelfde haarbundels bij eene molaar hetzelfde te bereiken; omgekeerd echter zal men met eene voor molaren geschikte plaatsing der bundels, wel interdentaal de praemolaren kunnen reinigen.

Om echter aan de bestaande gewoonte van borstelen niet al te veel te veranderen heb ik aan mijn borstel een overgangsvorm gegeven, wat ik u aanstonds met het model hoop duidelijk te maken.

Waren de tanden in de alveoli geplaatst als evenwijdige cilindfers, dan zou men met de tot nu toe aangebrachte

verbeteringen tevreden kunnen zijn. Er is m. i. echter nog een belangrijke factor, waarmee bij geene der thans bestaande modellen rekening is gehouden.

Volgen n.l. ter plaatse de interdendale papillen de lijn, van de gingiva in radio-coronale richting, dan zien wij, dat ook deze lijn eene inkeping heeft, waarmee we, evenals bij de interdendale ruimten in andere richting, rekening hebben te houden, want de borstel zal toch ook in de open neergaande richting de spijsresten verwijderen.

Waarom de haren van mijn borstel dus niet recht maar rond zijn geplaatst, zal u ook duidelijk zijn. Ik zal u echter nog even aantoonen, waarom de rechte plaatsing voor de haren zoo schadelijk is en tevens, dat de meest naar buitenstaande haartjes het eenig nuttig effect bewerken en niet in staat zijn dien weerstand te bieden, welke noodig is voor het in stand blijven van den borstel.

Als verst strekkende nieuwigheid heb ik steel en borstel niet uit een stuk gemaakt, zoodat men een socket-systeem krijgt, waarin men, naar gelang van de grootte en plaats der tanden in den mond, een anderen borstel in kan brengen of den stand wijzigen.

Hiermede, M. H., heb ik u het resultaat van mijne overpeinzingen duidelijk gemaakt en toon u het nog veel te verbeteren model, dat naar ik hoop spoedig in den handel kan worden gebracht. Onder het motto: „schuieren moet je maar” beveel ik u allen hem aan, en hoop ik, dat hij den weg mag vinden, dien ik hem heb toegedacht. Mocht ik uwe aandacht te lang in beslag hebben genomen, ik troost mij met de gedachte, dat het doel een goed doel was.

De Voorzitter dankt den Heer Pestman Koning voor zijne voordracht en hoopt, dat het hem gelukken zal een goeden tandenborstel te doen invoeren.

De Heer H a m e r verkrijgt nu het woord voor zijne voordracht over :

„RETENTIE DER HOEKTANDEN.”

Behoudens eenige nieuwe gezichtspunten, dient deze voordracht hoofdzakelijk tot weerlegging van hypothesen door den Heer Dr. Erkelens in zijn proefschrift „Retentio dentium” *) verkondigd.

Deze voordracht zal hier of elders in haar geheel verschijnen.

De Voorzitter dankt den Heer H a m e r voor zijne voordracht.

De Heer D e n t z meent gehoord te hebben als oorzaak van het reteneeren van eenen 3^{en} molaar, het kleiner worden van de kaak; tot op zekere hoogte is dit juist uitgedrukt. Spr. vraagt of er niet verband bestaat met het eigenaardig proces van reductie?

De inleider acht dit een bewijs te meer voor zijne stelling. Het is van Dr. Erkelens.

De Heer D e n t z vraagt of dit ook woorden van Dr. Erkelens zijn: „dat ten slotte het glazuur ook geresorbeerd wordt.”

De Heer H a m e r antwoord bevestigend.

De Heer W i t t h a u s heeft op het gebied van de theorie der resorptie geen persoonlijke ondervinding. Spr. gelooft hier te doen te hebben met de werking van odontoclasten. Spr. licht zijne meening nader toe.

De Heer D e n t z kan zich geen resorptie van de pulpa voorstellen, zooals de Heer W i t t h a u s dat wil. Wel kan Spr. dit begrijpen, als men de pulpa tot atrophie brengt en deze zoo de plaats inneemt.

*) Retentio dentium. Proefschrift van Dr. Erkelens, Leiden.

De Heer Grevers verklaart hoe Dr. Erkelen s er toe gekomen is „Retentio Dentium” als onderwerp voor zijne dissertatie te kiezen. In het Leidsche museum is eene verzameling van schedels met gereteneerde tanden, en Prof. Zaayer had zijne assistenten opgewekt, dit tot onderwerp van hunne studie te maken, omdat het jammer zou zijn, indien deze verzameling in het vergeetboek raakte; de vorige assistenten hebben het beproefd, doch moesten het opgeven. De Heer Erkelen s, zijn laatste assistent, heeft zich er voor gezet, doch ook hij zag er geen kans toe en heeft zich toen gewend tot Dr. van der Hoeven, die zoo vriendelijk was hem naar mij te verwijzen. Ik heb gezegd „Ik kan niets doen dan mijne bibliotheek voor U beschikbaar te stellen.”

De dissertatie is uitsluitend geschreven onder leiding van Prof. Zaayer.

Wanneer het onderwerp belangrijk genoeg wordt gevonden, heeft Spr. eene uitgebreide verzameling lantaarnplaten over dit onderwerp ter beschikking.

De Heer Hamer keurt het in den Heer Erkelen s af, dat deze zonder eenige ervaring op tandheelkundig gebied te velde trekt tegen Scheff en Zuckerkandl. Ook hij heeft voor zijn promotor het grootste respect, doch komt er tegen op, dat een zóó specifiek tandheelkundig onderwerp behandeld wordt zonder kennis der practische tandheelkunst.

De voordracht van den Heer Witthaus over „Gebitkroniek”, wordt wegens het vergevorderde uur uitgesteld.

De plaats, waar de zomervergadering zal worden gehouden, wordt aan het Bestuur overgelaten.

Hierna sluit de Voorzitter de Vergadering.

ERRATA.

- Bladz. 314 regel 4 staat aangebracht, moet zijn bijgebracht.
„ 315 laatste regel staat vooral, „ „ vooraf.
„ 317 regel 4 staat eene, moet zijn een.
„ 318 „ 9 „ beroepswetenschap, moet zijn be-
roepsverwantschap.